

Przesmycki, Bronisław

Nagroda "Przeglądu Wschodniego" dla Antoniego Kuczyńskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 45/3-4, 304-309

2000

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jednak żywić nadzieję, że niedługo doczekamy się go, gdyż książka naprawdę jest godna uwagi. Nie trafia bowiem do naszych rąk kolejna biografia, ale praca, która z historycznego punktu widzenia ukazuje okoliczności przyznania uczonej tych najbardziej prestiżowych nagród naukowych, a także środowisko naukowe i klimat tamtych czasów.

Przy okazji można zadać pytanie: czy dzisiaj okoliczności przyznawania nagród naukowych znacząco różnią się od tamtych z początków XX wieku? Ten problem badawczy z pewnością nie raz stanie się przedmiotem refleksji historyków nauki XX wieku.

Wracając do naszego spotkania, trzeba stwierdzić, że Karin Blanc ma polskie korzenie. Jej dziadek był Polakiem o francuskim nazwisku Blanc. Przez pewien czas był nawet uczniem ojca Marii, Władysława Skłodowskiego. Wystąpienie autorki poprzedził wykład dr Hanny Krajewskiej, Dyrektor Archiwum PAN w Warszawie, zatytułowany *Historia nagrody Nobla i jej współczesne aspekty*. Mowa w nim była o początkach Fundacji Nobla, o jej twórcy, pierwszych nagrodach, a także o współczesnych archiwach noblowskich w Szwecji.

Spotkanie to należy zaliczyć do udanych, gdyż z sali padło wiele pytań, a atmosfera, jak ją określiła Karin Blanc, była „gorąca“.

Niżej podaję adresy, pod które należy pisać w celu zamówienia książki: Librairie Albert Branchard, 9 rue de Médecis, 75006 Paris, France tel. 33/1/4326934; fax: 33/1/43299731; e-mail: <http://www.blanchard75.com>;

Office for History of Science, Uppsala University, Box 256, 75105 Uppsala, Sweden tel:46/18/4711579; fax:46/18/108046; e-mail: Tore.Frangsmyr@idehist.uu.se

Małgorzata Sobieszczak-Marciniak
(Warszawa)

NAGRODA „PRZEGLĄDU WSCHODNIEGO“ DLA ANTONIEGO KUCZYŃSKIEGO

Przyznana została doroczna nagroda kwartalnika naukowego „Przegląd Wschodni“ za rok 1999, który jest pismem poświęconym związkom Polski z Europą Wschodnią oraz dziejom Polaków na Wschodzie. Decyzją Jury, w skład którego wchodziłi przedstawiciele instytucji naukowych i publicznych zajmujących się problematyką wschodnią – prof. dr hab. Andrzej Ajnenkiel, prof. dr Juliusz Bardach, dyrektor Andrzej Chodkiewicz (Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”), dr Adolf Juzwenko, red. Jan Malicki, prof. dr Stanisław Mossakowski, dyrektor Andrzej Przewoźnik (Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa), prof. dr Elżbieta Smułkowa, nagrodę specjalną „Przeglądu Wschodniego“ w uznaniu zasług naukowych, edytorskich i organizacyjnych związanych z problematyką wschodnią otrzymał Antoni Kuczyński, nauczyciel akademicki

Uniwersytetu Wrocławskiego, zawodowo związany z Katedrą Etnologii, kierujący także Ośrodkiem Badań Wschodnich tego Uniwersytetu¹.

Laureat jest absolwentem wrocławskiej Alma Mater, gdzie studiował etnografię pod kierunkiem prof. dr Józefa Gajka. Przez wiele lat był członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, a latach 1981-1989 pełnił funkcję sekretarza generalnego tego, jednego z najstarszych towarzystw naukowych w Polsce, założonego w 1895 r. we Lwowie. Ten okres jego organizacyjnej działalności zaowocował rozwinięciem i aktywizacją prac wydawniczych. Wznowiono działalność edytorską poszczególnych serii, stworzono podstawy organizacyjne do założenia nowych wydawnictw. W 1988 r. dwumiesięcznik naukowo-literacki „Literatura Ludowa“ oraz Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego ogłosiły konkurs na wspomnienia i materiały związane z zesłaniami Polaków na Syberię, Daleki Wschód, do Kazachstanu i w inne rejonu Związku Radzieckiego. Plon konkursu okazał się nad wyraz obfity, co skłoniło A. Kuczyńskiego do powołania wydawnictwa pod nazwą „Biblioteka Zesłańca“, powiązanego organizacyjnie z Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Już u progu działalności edytorskiej „Biblioteka Zesłańca“ otrzymała nagrodę Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, a Zarząd Główny Związku Sybiraków przyznał jej Honorową Odznakę Sybiraka. W pierwotnym okresie w ramach tej serii ukazywały się tylko książki wspomnieniowe, dotyczące zesłań i deportacji Polaków na Wschód w okresie drugiej wojny światowej. Z czasem natomiast zaczęły ukazywać się monografie biograficzne polskich badaczy Syberii oraz krytyczne wydania staropolskich pamiętników dotyczących zauralskich obszarów. Z tą działalnością edytorską A. Kuczyńskiego łączą się jego związki ze Związkiem Sybiraków. W roku 1988 należał on do współinicjatorów reaktywowania działalności tego związku we Wrocławiu. W ramach jego struktur wydawał „Biuletyn Informacyjny“ przekształcony z czasem w dodatek pod nazwą „Zesłaniec“ ukazujący się w ramach „Dziennika Dolnośląskiego“ we Wrocławiu od roku 1991. Natomiast w toku dalszych przekształceń edytorskich dodatek ten stał się rocznikiem noszącym nazwę „Zesłaniec“, będącym organem wydawniczym Rady Naukowej Zarządu Głównego Związku Sybiraków, której jest A. Kuczyński wiceprzewodniczącym. Mówiąc o jego zainteresowaniach dziejami Polaków na Wschodzie wspomnieć należy, że pod koniec lat osiemdziesiątych związany on był z półoficjalnymi strukturami Archiwum Wschodniego, które zaowocowały potem powstaniem Niezależnego Ośrodka „Karta“ istniejącego do chwili obecnej. Przez pewien czas był on zastępcą kierownika Wrocławskiego Oddziału Archiwum Wschodniego, które współpracowało m.in. z redakcją wspomnianej powyżej „Biblioteki Zesłańca“.

W uzasadnieniu do nagrody Jury podkreśliło znaczącą działalność Laureata zarówno w zakresie prac własnych, jak też wielkim wkładzie wnoszonym przez Niego w gromadzenie i wydawanie drukiem źródeł, obrazujących losy zesłańców

Polaków na Syberii, stanowiące bardzo poważny wkład we współczesne polskie badania problematyki wschodniej. Wręczenie dyplomu i nagrody odbyło się w 4 marca br., w dniu św. Kazimierza Królewicza w Sali Złotej Pałacu Kazimierzowskiego na Uniwersytecie Warszawskim. Laudacje wygłosili prof. dr Wiktoria Śliwowska i prof. dr Zbigniew Wójcik, którzy przedstawili dorobek naukowy Laureata, wyrażający się w licznych publikacjach. Jego działalność inicjatywną w zakresie organizacji konferencji naukowych poświęconych dziejom Polaków na Wschodzie oraz osiągnięcia edytorskie związane z tą problematyką, np. cykl krytycznych opracowań staropolskich pamiętników z Syberii.

Dr Antoni Kuczyński jest autorem pięciu książek: *Syberyjskie szlaki*, Wrocław 1972; *Ludy dalekie a bliskie. Antologia polskich relacji o ludach Syberii*, Wrocław 1989; *Wśród buszu i czarowników. Antologia polskich relacji o ludach Afryki*, Wrocław 1990; *Syberia. Czteryście lat polskiej diaspory*, Wrocław 1993 i kolejne wznowienia tej niezmiernie interesującej książki, 1995 i 1998 oraz dwutomowego dzieła pt. *Polskie opisanie świata. Studia z dziejów poznania kultur ludowych i plemiennych*, tom I. *Azja i Afryka*, Wrocław 1994 i tom II. *Ameryka i Australia z Oceanią*, Wrocław 1997. Wszystkie te publikacje spotkały się z przyjazną opinią krytyki naukowej. Laureat napisał ponadto około 200 artykułów naukowych i popularnych w czasopismach krajowych i zagranicznych (Francja, Japonia, Rosja, USA, Wielka Brytania) oraz wiele recenzji. Podstawą tych publikacji stały się jego kwerendy źródłowe prowadzone w Polsce oraz poza jej granicami. Odbył on wiele podróży na Syberię aż po najdalsze rubieże Azji – Kamczatkę, Sachalin, Władywostok, Chabarowsk. Przebywał także na terenie Syberii Wschodniej, odwiedził Jakucję i Buriację, prowadził studia źródłowe i terenowe na tych rozległych obszarach. Przebywał w Japonii tropiąc ślady naukowej działalności Bronisława Piłsudskiego, zwiedził osady Ajnów na wyspie Hokkaido. Podróżował po Kazachstanie interesując się kulturą i świadomością etniczną mieszkających tam Polaków. Szlak jego wędrówek po Azji zahaczał także o Mongolię i Chiny. W publikacjach swoich A. Kuczyński umiejętnie łączy przeszłość z teraźniejszością, jest on jednym z popularniejszych obecnie autorów piszących o polskiej diasporze na Syberii. Natomiast w ostatnim okresie zaproszony został do współpracy przez redakcję nowego miesięcznika wydawanego przez Bibliotekę Narodową w języku rosyjskim, noszącego nazwę „Nowaja Polska“, przeznaczonego dla czytelnika w Rosji. W miesięczniku tym publikuje on teksty dotyczące współpracy polsko-rosyjskiej w dziedzinie nauki i wkładu Polaków w poznanie Syberii, jej cywilizację i zagospodarowanie.

Dopełniając tych informacji o laureacie nagrody „Przeglądu Wschodniego“ A. Kuczyńskim – dodać należy, że kierowany przez niego Ośrodek Badań Wschodnich przy Uniwersytecie Wrocławskim stał się ważnym centrum inicjatyw wschodnioznawczych we współczesnej historiografii polskiej, zwłaszcza dotyczącej Syberii. Do Ośrodka przybywają specjaliści z Rosji, a w rezultacie

tych kontaktów poszerza się pole współpracy polsko-rosyjskiej, zwłaszcza w odniesieniu do badań wkładu Polaków w poznanie i zagospodarowanie olbrzymich zauralskich przestrzeni. Ośrodek jest też organizatorem konferencji naukowych, których pokłosie ma zawsze charakter zwartych publikacji: *Polacy w Kazachstanie. Historia i współczesność*, pod red. naukową S. Ciesielskiego i A. Kuczyńskiego, Wrocław 1996 i *Syberia w historii i kulturze narodu polskiego*, pod red. naukową A. Kuczyńskiego, Wrocław 1998. Organem wydawniczym Ośrodka jest rocznik „Wrocławskie Studia Wschodnie“, którego sekretarzem jest A. Kuczyński. Na łamach tego czasopisma, które zyskało pozytywną opinię krytyki naukowej, ukazują się coraz częściej prace autorów z Rosji, nierzadko takich, którzy szczycą się polskim rodowodem. Ta forma współpracy jest szczególnie cenna, bowiem daje możliwość pozyskiwania opracowań opartych o bogate zasoby archiwalne na terenie Rosji, zwłaszcza na jej syberyjskiej części. By sferę tych kontaktów poszerzyć, Ośrodek Badań Wschodnich zainicjował współpracę z ośrodkami naukowymi na terenie Syberii. W roku 1999 podpisana została umowa o współpracy między Uniwersytetem Wrocławskim a Państwowym Uniwersytetem Pedagogicznym w Tomsku. Obie uczelnie zamierzają prowadzić wymianę studentów i pracowników naukowych, realizować wydawanie materiałów naukowo-dydaktycznych i opracowywać wspólnie projekty badań w takich dziedzinach jak historia Syberii i jej zagospodarowanie, odradzanie się świadomości etnicznej małych narodów Syberii, współpracę w zakresie geografii Syberii, a także fizyki teoretycznej, pedagogiki i szeroko rozumianych nauk przyrodniczych. Ponadto aktywna działalność A. Kuczyńskiego w ramach Stowarzyszenia „Wspólnota Polska“ służy pozyskiwaniu nowych kontaktów z historykami polskiego pochodzenia mieszkającymi dzisiaj w Rosji, co znajduje wyraz w otrzymywaniu do druku nowych materiałów dotyczących różnych aspektów pobytu Polaków na Syberii, ich działalności naukowo-badawczej w zakresie etnologii, folklorystyki, historii Kościoła katolickiego w tej części Rosji itp. Wyraźnym przykładem tych kontaktów jest m.in. przygotowanie monotematycznego zeszytu dwumiesięcznika literacko-naukowego „Literatura Ludowa“ poświęconego etnologii i folklorowi Jakucji, z uwzględnieniem wkładu Polaków w te obie dziedziny nauki (S. Jastrzębski, W. Sieroszewski, E. Piekarski, M. Witaszewski i inni). Rozważana jest także sprawa polsko-jakuckiej edycji nieopublikowanej do tej pory pracy W. Sieroszewskiego stanowiącej drugą część jego monumentalnego dzieła pt. *Dwanaście lat w kraju Jakutów*.

Szczególne zainteresowania A. Kuczyńskiego skupiają się w ostatnim okresie nad monografią biograficzną Bronisława Piłsudskiego, zesańca z drugiej połowy XIX stulecia, wybitnego badacza kultury tubylczych ludów Sachalinu oraz Ajnów z Hokkaido. Tej problematyce poświęcona była trzecia międzynarodowa konferencja nosząca nazwę *Bronisław Piłsudski i Futabatei Shimei, piękna karta w dziejach stosunków polsko-japońskich*, która odbyła się w roku 1999

w Krakowie i Zakopanem, a w gronie jej współorganizatorów znalazł się wspomniany już Ośrodek Badań Wschodnich Uniwersytetu Wrocławskiego i Katedra Etnologii tej uczelni, natomiast impuls do jej zorganizowania wyszedł od A. Kuczyńskiego². Nakładem Ośrodka oraz redakcji „Literatury Ludowej“ ukazał się specjalny zeszyt tego pisma poświęcony Bronisławowi Piłsudskiemu. Znalazły się w nim prace autorów z Japonii, Polski i Rosji. Co się tyczy badaczy rosyjskich zajmujących się postacią B. Piłsudskiego to wymienić tu należy przede wszystkim Instytut Dziedzictwa Naukowego Bronisława Piłsudskiego w Južno-Sachalińsku, istniejący tam w ramach struktury organizacyjnej Państwowego Okręgowego Sachalińskiego Muzeum Krajoznawczego, wydającego czasopismo naukowe po nazwą „Izwiestija Instituta Bronisława Piłsudskiego“, na łamach którego A. Kuczyński często gości.

Przy sposobności przypomnijmy, że za swoją działalność naukową, badawczą i organizacyjną dr A. Kuczyński uzyskał nagrodę Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce oraz otrzymał wyróżnienie w ubiegłorocznej edycji nagrody im. Profesora Hugona Steinhausa. Laureat jest także członkiem Komitetu Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk, współprzewodniczącym Komisji Syberyjskiej tego Komitetu, Komisji do Badania Wschodu Komitetu Nauk Etnologicznych PAN oraz wiceprzewodniczącym Rady Naukowej Zarządu Głównego Związku Sybiraków. Kierowanemu przez niego Ośrodkowi Badań Wschodnich Zarząd Główny Sybiraków decyzją z dnia 24 czerwca 1997 roku nadał Odznakę Honorową Sybiraka.

Przypisy

¹ Jury przyznało także nagrody za dzieła autorów krajowych, które otrzymali ex aequo Grzegorz Motyka, za książkę pt. *Tak było w Bieszczadach. Walki polsko-ukraińskie 1943–1948*. Warszawa 1999 i Piotr Paszkiewicz, za książkę pt. *W służbie Imperium Rosyjskiego 1721–1917. Funkcje i treści ideowe rosyjskiej architektury sakralnej za zachodnich rubieżach Cesarstwa i poza jego granicami*. Warszawa 1999. Nagrodę w dziale autorów zagranicznych otrzymał Leonid E. Gorizontow z Moskwy za dzieło pt. *Paradoksy Imperskoj Politiki: Poljaki w Rossiji i Russkije w Polsce*. Moskwa 1999.

² Zobacz: notatka pt. Informacje, zamieszczona na stronie 125 rocznika „Zesłaniec“ 1997: 2; A.F. M a j e w i c z, M. M e l a n o w i c z: *Trzecia międzynarodowa konferencja na temat Bronisława Piłsudskiego i jego naukowego dziedzictwa. Kraków – Zakopane, 29/8–7/9 1999*, „Japonica“ 1999: 11 s. 268–276. w numerze trzecim „Zesłańca“ (1998: 3), ukazały się teksty poświęcone B. Piłsudskiemu, między innymi: W: *Międzynarodowa konferencja „Bronisław Piłsudski – Kraków 1999“*; *Kronika pobytu Bronisława Piłsudskiego na Dalekim Wschodzie 1887–1905*; A. K u c z y Ń s k i: *Nowy portret Bronisława Piłsudskiego*; t e Ń z e: *Dziedzictwo Bronisława Piłsudskiego*; t e Ń z e: *Katorżnik i zesłaniec na tronie nauki*. Na apli strony tytułowej tego numeru „Zesłańca“ jest

portret B. Piłsudskiego namalowany przez artystę plastyka – malarza portrecistę, Ryszarda Dalkiewicza z Grodna. Portret stanowi własność A. Kuczyńskiego!

Bronisław Przesmycki
(Wrocław)

SEMINARIUM KONTEKST ODKRYCIA W DZIEJACH DZIEDZINY NAUKI

Cykl posiedzeń seminaryjnych *Kontekst odkrycia w dziejach dziedziny nauki* prowadzony jest od października 1995 r. przez prof. dr hab. Alinę Motycką (z Instytutu Filozofii i Socjologii PAN) i prof. dr hab. Stefana Zameckiego (z Instytutu Historii Nauki PAN). Skupia przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych i filozoficznych z ośrodków całego kraju. Posiedzenia odbywają się raz w miesiącu w przedostatni piątek miesiąca, w Instytucie Historii Nauki PAN.

W pierwszym kwartale 2000 r. odbyły się trzy spotkania.

Na pierwszym posiedzeniu 21 stycznia, dr Ewa Chmielecka z Katedry Filozofii SGH przedstawiła referat *Cel nauki w wybranych stanowiskach filozofii nauki – analiza porównawcza*.

Następne odbyło się 18 lutego, w czasie którego dr Zenon E. Roskal z Wydziału Filozofii KUL wygłosił referat *Kontekst odkrycia i uzasadnienia epicykliczno-deferencjalnego modelu ruchu Księżyca*.

Trzecie spotkanie seminaryjne miało miejsce 24 marca. Dr Marek Perek i prof. Barbara Tuchańska z Katedry Filozofii Uniwersytetu Łódzkiego referowali temat *Obszary milczenia w nauce*.

W drugim kwartale 2000 r. odbyły się również trzy spotkania.

Pierwsze 14 kwietnia, na którym dr Jerzy Jarosław Sak z Lublina przedstawił referat *Kategoria style myślenia w badaniu dziejów nauki*.

Kolejne było 19 maja, na którym dr Wiesław Wójcik z Instytutu Historii Nauki PAN wygłosił referat *Husserl i Popper – dwie odmienne wizje racjonalności nauki*.

Trzecie spotkanie seminaryjne miało miejsce 30 czerwca. Dr Tomasz Kitliński i Paweł Leszkowski z Lublina referowali temat *Współczesna filozofia humanistyki – między kanonem a postmodernizmem*.

Małgorzata Olszewska
(Warszawa)